

проектів». Науково-дослідною роботою передбачено створення веб-сайту з повною інформацією про єврейський цвинтар м. Глухова та бази даних усіх поховань цього некрополя, що уможливить не лише збереження електронних зображень надгробків для інформаційного пошуку, аналізу одержаних даних та їхньої візуалізації, а й сприятиме популяризації глухівського єврейського цвинтаря як феномену єврейської культури, яка співіснувала й розвивалась разом з українською.

Безперечно, ефективне збереження, відновлення використання культурно-історичної спадщини потребує обґрунтованої державної політики та чіткої діяльності всіх органів влади у взаємодії з інституціями громадянського суспільства. Проте, молоде покоління має усвідомити, що стан їхнього довкілля та культурної спадщини, що формує його неповторний соціокультурний образ, є важливим обов'язком кожного, а не лише влади. Охорона культурної спадщини в Україні є надзвичайно важливою, оскільки вона є не лише свідченням минулого, а й ключем до майбутнього миру та єдності. Спадщина є основою української ідентичності, яка дає населенню відчуття причетності [4].

Література

1. Акуленко В. І., Шемшученко Ю .С. Культурна спадщина. *Юридична енциклопедія*. К.: Укр. енциклопедія, 2001. Т. 3. С. 434.
2. «Україна – поруч» (Ukraine is here). URL: <https://artsandculture.google.com/project/ukraine> (дата звернення: 12.11.2023).
3. Follow-up to decisions and resolutions adopted by the Executive Board and the General Conference at their previous sessions, part I: Programme issues, E. Follow-up of the situation in the Autonomous Republic of Crimea (Ukraine). PARIS, 10 September 2021. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378910> (дата звернення: 12.11.2023).
4. In the face of war, UNESCO's action in Ukraine. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000384454> (дата звернення: 12.11.2023).
5. Saving Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO). URL: <https://www.sucho.org/about> (дата звернення: 12.11.2023).
6. World heritage at risk amid Ukraine war, U.N. cultural agency says. Reuters, April 1, 2022. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/world-heritage-risk-amid-ukraine-war-un-cultural-agency-says-2022-04-01/> (дата звернення: 12.11.2023).

ФОРУМИ «ПРОСВІТ» ГАДЯЦЬКОГО ПОВІТУ ДОБИ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ

В'ячеслав Артюх

Важлива роль товариства «Просвіта» в привнесенні української ідеї у свідомість широких народних мас та укріплення етнічного фундаменту української нації в часи Української революції (1917–1921 рр.) беззаперечна. Товариства «Просвіт» розпочали масово виникати на землях населених українським етносом відразу після Лютневої революції 1917 р. І на території Полтавської губернії вони

створювалися найактивніше. Так, лише у Гадяцькому повіті у березні-квітні було засновано 27 просвітянських осередків, на кінець травня їх уже було 35 [4, с. 3].

З'їзди «Просвіт» самих різних рівнів були вагомим чинником організації всієї їх культурно-освітньої роботи. Рішення, що ухвалювалися на таких з'їздах активізували роботу просвітянських осередків на території волостей, повітів, губерній.

На Гадяччині у 1917 р. було проведено два повітових з'їзди. Перший відбувся уже 18 червня 1917 р. На нього делегували своїх представників осередки 23 «Просвіт». На з'їзді був зачитаний Перший Універсал Центральної Ради і висловлена йому всебічна підтримка. Проблемою великої ваги постало питання про необхідність координації діяльності між окремими «Просвітами» та їх співпраці. Тому на цьому з'їзді було проголошено про створення «Спілки Просвіт» Гадяцького повіту.

Другий з'їзд, відбувся 29 жовтня [4, с. 3] і 17 його делегатів прийняли статут повітової «Спілки Просвіт», один із пунктів якого, між іншим, проголошував, що «з'їзд збирається що-два місяці на нараду для вирішення всіх справ, що торкаються просвітнього життя у повіті» [1, с. 2]. Цікава доповідь була присвячена досвіду роботи зразкових «Просвіт» Галичини та впровадженню його в роботу «Просвіт» Гадяччини.

Наступні повітові з'їзди проходили вже за советської влади у 1920 (два) та 1921 рр. І перший з'їзд «Просвіт» після переходу влади до більшовиків відбувся вже 8 лютого 1920 р.

На ньому спочатку зі звітом виступив представник підвідділу позашкільної освіти Гадяцького відділу народної освіти. Потім були звіти з місць про роботу сільських «Просвіт». У післяденікінський період знову гостро постала проблема боротьби з неграмотністю. Тому одним із питань, яке розглядалося на цьому з'їзді було відновлення роботи шкіл для дорослих. Обговорювалися також питання про необхідність побудови Народних Домів, про роботу театрів, хорову та книжкову справи. Інші питання: про відновлення роботи повітової Спілки «Просвіт», про дитяче виховання, про ставлення «Просвіт» до політичних справ, про Гадяцьку «Просвіту» та про Шевченківське свято [2, арк. 156]. Але коштів у цей складний період для вирішення просвітянських проблем і реалізації їх пропозицій у новій повітової влади не було.

Наступний з'їзд представників культурно-просвітніх організацій Гадяцького повіту відбувся 8–9 травня 1920 р. У його рішеннях зазначалося, що «Просвіти» є самодіяльними культурно-просвітніми організаціями, які «якнайширше проводять свою працю по освіті українського народу і розвитку української культури» [2, арк. 141зв.]. Так, представник Саївської «Просвіти» (Капустинська волость) Юрко Сай наголошував, що «Просвіта» безпосередньо організовується самим сільським населенням і працює для цього населення. На його думку: «ніхто, ні влада, ні правління не може нав'язати роботу в «Просвітах», бо це не буде мати ніякої користі. Само населення є організатор цих «Просвіт» і йому треба давати те, чого воно бажає» [2, арк. 137зв.]. На це завідувач Гадяцького повітового відділу народної освіти Семен Клочко-Жовнір відповів, що «... Відділ Освіти тільки допомагає в даннім разі, тим більше тим «Просвітам», де в осередку панує сільська буржуазія» [2, арк. 138зв.].

Крім того, представник від «Просвіти» м. Гадяча письменниця Олена Пчілка (Косач) зробила закид новій більшовицькій владі у відсутності свободи слова й висловила сподівання, що «Просвіта» буде тією організацією, де можна почути вільне слово, а діяльність її буде багатогранною [2, арк. 138]. Потрібно наголосити, що Олена Пчілка брала найактивнішу участь і в організації всіх цих з'їздів, і їх роботі.

Мабуть тому, що більшовики, прийшовши до влади, на Гадяччині ще не почували себе впевнено констатувалася ідея про залежність діяльності підвідділу позашкільної освіти Гадяцького відділу повітової освіти від постанов просвітянських з'їздів. Цей підвідділ свою просвітню діяльність повинен був провадити лише через «Просвіти», а на просвітянські з'їзди подавалися звіти про виконану роботу [2, арк. 141].

Останній повітовий з'їзд «Просвіт» Гадяччини був проведений 24 квітня 1921 р. На нього прибули 66 делегатів від сільських «Просвіт». В цей час ці організації вже були під повним керівництвом більшовицької політосвіти й тому не дивно, що і відкрив зібрання, й був обраний його головою завідувач Гадяцької повітової політосвіти Іван Гук. На з'їзді чітко проводилася основна думка, що відтепер «Просвіти – це класовий орган і вони «єсть засіб влади для проведення високих ідей комунізму». Постало й питання про волосні та повітову спілку «Просвіт» на чолі з керівним органом, відповідно, волосним і повітовим бюро. Тепер до такого бюро обов'язково повинні входити крім трьох просвітян ще й один представник від комсомолу (а якщо такої молодіжної більшовицької організації в селі немає, то комнезаму) та один представник від відділу народної освіти.

З'їзд завершився співом «Інтернаціоналу» та «Заповіту» [3, арк. 22–23зв.]. (до речі, попередній повітовий з'їзд, 9 травня 1920 р., завершувався лише співом «Заповіту» та вигуками «Слава!») [2, арк. 161]. Рішення цього гадяцького повітового з'їзду – гарний приклад остаточного «завоювання» «Просвіт» більшовиками.

Література

1. Газета Гадяцького земства. 1917. № 112. 2 грудня. С. 3.
2. Державний архів Полтавської області (далі - ДАПО). Ф. Р-3283. Оп. 1. Спр. 25.
3. ДАПО. Ф. Р-3283. Оп. 1. Спр. 84.
4. «З'їзд «Просвіт» Гадяцького повіту». Газета Гадяцького земства. № 105. 6 листопада. С. 4.

ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ТА РОЗБУДОВИ ВИЩИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ (ТРАВЕНЬ 1917 – КВІТЕНЬ 1918 РР): ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Олександр Грибенко

Лютнева революція 1917 року розбудила віками пригноблений 35-мільйонний український народ, сприяла зростанню його національної свідомості. Рух за досягнення національно-територіальної і національно-культурної автономії,